

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Зважаючи на потенціал реальних сільськогосподарських угідь, агропромисловий сектор української економіки безальтернативно має стратегічне значення для країни і є пріоритетно-важливим з точки зору продовольчої, економічної, екологічної й енергетичної безпеки. Аграрна галузь є однією з ключових для формування ВВП країни. Вона входить у трійку найбільш значущих для формування ВВП видів економічної діяльності української держави. Так, у 2021 році валовий внутрішній продукт сільського, лісового та рибного господарства (у фактичних цінах) становив 580 519 млн грн, поступаючись лише категоріям «Податки на продукти» (780 757 млн грн) та «Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» (755 201 млн грн).

Традиційна учасниця ТОП-10 країн-виробників пшениці, Україна крім того, входить в пул визнаних країн-експортерів тютюну, меду, фруктів та овочів. Розвиток сільського, лісового та рибного господарства протягом останнього періоду часу демонструє стійку позитивну динаміку, стає одним з драйверів забезпечення сталого економічного зростання. Обсяг експортних операцій сільськогосподарської продукції становить понад 40,5% загального експорту України. Так, частка української держави на світовому експортному ринку сільськогосподарської продукції становить близько 1,28% [1]. До того ж, станом на 2021 рік, сільське, лісове господарства та рибальство становить 10,6% ВВП України (рис. 1).

Рисунок 1 – Частка доданої вартості у сільському, лісовому господарствах та рибальстві України у 1990 – 2021 роках [2 - 3]

З рис. 1 видно, що найбільший показник спостерігається у 1991 році (24,6%), а найменший – у 2007 році (6,3%). Тобто бачимо, що в сучасних реаліях аналізована галузь має меншу частку у загальному ВВП країни, порівняно із 1990 – 2002 роками. Така тенденція не в останню чергу пов'язана з низькими темпами запровадження новітніх технологій в сільськогосподарському секторі та недостатнім рівнем інвестування, що відіграє дуже важливу роль у забезпеченні розвитку галузі (обсяги ПІІ в сільське, лісове та рибне господарство становлять близько 1,5% загального обсягу ПІІ в українську державу) [4].

Україна суттєво відстає від середньоєвропейського рівня інноваційної активності. Так, рівень використання ІКТ в країні оцінюється у 25% від середньоєвропейського рівня [1]. У всесвітньому відомому Глобальному інноваційному індексі Україна у 2021 році посідає 49 місце серед 132 країн світу [5].

Країна розпоршує свій досить високий кваліфікаційний потенціал. Реформи, які проводяться в Україні, здійснюються не для високої ефективності та інноваційності розвитку, а для виконання зобов'язань перед ЄС. Вища, у порівнянні зі світовими лідерами, ефективність українських сільськогосподарських підприємств забезпечується, на жаль, лише родючістю ґрунтів та низькими витратами на виробництво, що у підсумку нівелюється нижчими середніми врожайами, у порівнянні з країнами ЄС. Дана колізія є наслідком недостатнього, а часом і неефективного застосування сучасного обладнання, добрив та засобів захисту рослин на полях.

Першочерговою метою у розвитку аграрної галузі є збереження позитивної динаміки та створення послідовної виваженої стратегії, що дозволить мінімізувати негативні наслідки війни в країні.

В реаліях сьогодення важко оцінити втрати, які нанесла війна українській державі, адже ситуація змінюється щохвилини і військові дії продовжують розгортатися. Як наслідок, втрати в сільськогосподарському секторі лише три місяці сягнули понад 4,3 млрд дол. США (близько 15% від нагромадженого капіталу в аналізованій галузі України). Фіксуються очікування зниження продуктивності внаслідок проблем із постачанням матеріально-технічних ресурсів, насамперед пального, запчастин та мінеральних добрив, доступності оборотного капіталу. Так, з початком військових дій, українські сільськогосподарські виробники зіштовхнулися із подорожчанням основних факторів виробництва, зокрема – добрив (на 37%) та палива (на 29%). Збитки аграріїв від підвищення цін, враховуючи скорочення посівних площ у місцях бойових дій, склали 378,9 млн дол. США. У свою чергу, подорожчання дизельного пального, приблизно на 39 центів за 1 літр, спричинило додаткові втрати для українських аграріїв продукції на суму 480,4 млн дол. США [6].

Нагальним питанням найближчим часом стане пошук і залучення ресурсів для відбудови української економіки, інфраструктури та промисловості від наслідків війни. Головними драйверами відновлення галузі сільського господарства стане діяльність великих підприємств та ТНК, яким потрібно буде шукати вдосконалені методи підвищення продуктивності та прибутковості, запобігання відходам і зменшення впливу на навколишнє середовище, що можливе завдяки більш активному впровадженню технологій Індустрії 4.0 у діяльність компаній.

Інтеграція новітніх технологій у господарську діяльність дозволяє забезпечити сільськогосподарським підприємствам:

- високу продуктивність та врожайність виробництва (точне знання коли і де використовувати зрошення, добрива та гербіциди, веде до підвищення врожайності);

- покращене управління витратами (точні дані забезпечують кращий контроль над витратами. Використовуючи найсучасніші інструменти та автоматизовані системи управління, компанії можуть контролювати та коригувати посіви, скорочувати витрати на виробництво, детально аналізуючи кількість ресурсів (таких як зрошення, добрива та пестициди), необхідних на кожній ділянці господарства;

- зниження відходів (цифрові технології скорочують використання води, палива, добрив і гербіцидів, сприяють підвищенню врожайності та зменшують витрати ресурсів, часу та праці);

- зменшення вуглецевого сліду (використання новітніх технологій зменшує вуглецевий слід. Ефективність, досягнута в автономній роботі та обладнанні, також зменшує кількість викопного палива для живлення цих елементів).

Підсумовуючи, можна відзначити вирішальну роль напрацювань Індустрії 4.0 та NBIC-технологій в технологічному оснащенні агропромислового комплексу, впровадженні методів промислового виробництва. Тільки інноваційні здобутки такого поєднання зможуть забезпечити планово-прогнозоване відновлення сільськогосподарської галузі України та гарні конкурентні позиції на світовому ринку.

Список використаних джерел:

1. Давліканова О., Осадчук І. Робота майбутнього. Форсайт обумовлених впровадженням нових технологій змін в сільському, лісовому та рибному господарстві України. Аналітичний звіт // Національне агентство кваліфікацій, Державна служба зайнятості, Представництво Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні. Київ: ТОВ «ВІСТКА», 2022. 172 с.

2. Agriculture, forestry, and fishing, value added (% of GDP) // The World Bank website. 2022. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS> (дата звернення: 09.03.2022 р.).

3. GDP (current US\$) // The World Bank website. 2022. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD> (дата звернення: 10.03.2023 р.).

4. Сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 11.03.2023 р.).

5. Global Innovation Index 2021 // World Intellectual Property Organization. 2021. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf (дата звернення: 11.03.2023 р.).

6. Нейтер Р., Душко Д., Нів'євський О., Стольнікович Г. Огляд непрямих втрат від війни в сільському господарстві України // Центр досліджень продовольства та землекористування (KSE Агроцентр), 2022. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/06/Losses_report_issue1_ua.pdf (дата звернення: 08.03.2023 р.).